

УКРАЇНА — ПОЛЬЩА: сучасний стан і перспективи узгодження зовнішньополітичних орієнтирів

Алла КИРИДОН,

завідувач відділу Українського інституту національної пам'яті, професор, доктор історичних наук, м. Київ

«Перезавантаження» чи «продовження» українсько- польських відносин?»

«Українсько-польські відносини сьогодні: потреба перезавантаження чи продовження?» — такою була тема міжнародної конференції, яка відбулася наприкінці вересня 2010 р. на Прикарпатті за участі науковців з обох країн.

Тематика зібрання обумовлювалася необхідністю обговорення зовнішньополітичних орієнтирів України та Польщі після зміни керівництва країн. «Політичний досвід засвідчує те, що фактично прихід кожного з Президентів в Україні і Польщі знаменує новий початок українсько-польських відносин», — зауважив проректор із міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, професор Ігор Цепенда.

Не випадково на конференції точилися дискусії навколо термінології, зокрема обговорення викликав доволі поширений нині термін «перезавантаження». Професор Варшавського університету і Києво-Могилянської академії Олександра Гнатюк висловила побоювання, чи не відбудеться «втрата інформації», адже тоді можна загубити те, що «писалося спільно 20 років».

Секретар Польсько-українського форуму, відомий польський публіцист Богуміла Бердиховська обгрунтувала власну позицію: «Я проти цього терміна. Бо перезавантаження потрібне державам, які перебували в конфлікті, в конкуренції», — зазначила вона. «20 останніх років в історії Польщі й України — це роки співпраці, порозуміння. Очевидно, що ми не всі шанси використали, можна було б ліпше. Але я вважаю, що це не такий етап, який ми маємо перезавантажити. А надати нового імпульсу, подолати обмеження, проблеми, складності, які виникають у наших відносинах», — переконана Богуміла Бердиховська [16].

Згадана конференція є своєрідним індикатором і лише одним із багатьох прикладів актуалізації проблеми зовнішньополітичних векторів України й Польщі.

Останніми роками дипломатична діяльність Польщі помітно розширилася, а МЗС впроваджувало

сміливі ініціативи (розрядка у відносинах із Росією, пожвавлення Веймарського трикутника, надання динаміки східній політиці ЄС — програма «Східне Партнерство», підтримка розвитку політики безпеки та оборони ЄС).

Спостерігається загальна переорієнтація польської «східної політики», яка поступово відходить від сприйняття Росії насамперед у категоріях загрози, а щодо пострадянського простору більше керується прагматизмом (орієнтуючись на досягнення конкретних цілей), ніж ідеологією.

У зовнішньополітичній діяльності сучасної незалежної України стосовно держав Центрально-Східної Європи чи не найголовніше місце займає розбудова зв'язків із Республікою Польща. Це можна пояснити кількома причинами: по-перше, багатовіковою історичною обумовленістю українсько-польських відносин; по-друге, територіальною близькістю; по-третє, спільністю етнодемографічних коренів; по-четверте, тісними культурними зв'язками; по-п'яте, спільністю політико-стратегічних інтересів [2].

Періодизація польсько- українських відносин

Відносини України та Польщі від 1989—1990 рр. мають доволі неоднозначну динаміку. Тому спостерігається варіювання в їх періодизації. Так, директор Інституту європейської інтеграції Львівського університету, професор Богдан Гудь називає три періоди українсько-польських відносин: «романтичний» (часів Леоніда Кравчука і Леха Валенси), «прагматичний» (за президентів Леоніда Кучми і Александра Квасьневського), «історичний» (за каденції Віктора Ющенка та Леха Качинського).

Професор зауважує, що під час першого відносини склалися зовсім неромантично, під час третього, майже за Єжи Гедройцем, «копирсання в минулому виявилось шкідливим».

На нашу думку, у розвитку двосторонніх українсько-польських відносин умовно можна виділити кілька періодів.

Визнання незалежності України Польщею

I період — (1989) 1990—1992 рр. — підготовчий, коли було зроблено перші кроки до зближення: від «Декларації про засади та основні напрями розвитку українсько-польських відносин» (13 жовтня 1990 р.)

до встановлення дипломатичних відносин 4 січня 1992 р.

Саме в цей час Польща 2 грудня 1991 р. першою офіційно визнала державну незалежність України, а 4 січня 1992 р. було встановлено дипломатичні відносини між двома державами. Такою позицією щодо України Польща своєрідно відмежовувала себе від Росії й водночас викликала незадоволення Заходу.

Обидві держави в нових геополітичних реаліях трансформованої Європи прагнули до відносин приязного та взаємовигідного характеру. Фактично саме на цьому етапі закладалися ті передумови для подальшого конструктивного розвитку українсько-польських відносин, які надалі дозволили їм вийти на рівень порозуміння та стратегічного партнерства.

Активізація двостороннього співробітництва

II період — 1992—1995 рр. — встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення можливостей партнерів.

Важливим етапом у формуванні нової системи двостороннього співробітництва став перший офіційний візит Президента України Л. Кравчука до Республіки Польща у травні 1992 р. Він започаткував традицію українсько-польських зустрічей на найвищому рівні. Під час візиту — 18 травня 1992 р. — було укладено базовий договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між двома державами.

Наступним кроком у поглибленні двосторонніх зв'язків став офіційний візит в Україну Президента Польщі Л. Валенси 24—25 травня 1993 р. Одним із головних його результатів було створення Консультативного комітету Президента України та Президента Республіки Польща, метою якого стало поліпшення координації спільних дій у галузі транскордонного співробітництва. Перші засідання Консультативного комітету відбулися наприкінці травня (Київ) і в листопаді (Варшава) 1993 р. Хоча офіційно, як своєрідний механізм «гарячих ліній» між президентами, він почав діяти за обопільною згодою ще з квітня 1993 р.

Позицію Польщі щодо України чітко сформулював під час візиту до Києва 9—11 лютого 1994 р. міністр закордонних справ Республіки Польща Б. Геремек: «Наш інтерес полягає в посиленні незалежності України і Білорусі, інакше Польща стане останньою фортецею, «полем битви» між Сходом і Заходом, що було б для нас невигідно» [3, с. 284]. Тому в ході зустрічі навіть було висунуто ініціативу щодо включення України до франко-німецько-польської парламентської співпраці у межах «Веймарської групи».

Натомість, під час візиту-відповіді міністра закордонних справ України А. Зленка до Варшави (березень 1994 р.) було прийнято Декларацію міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про засади формування українсько-польського партнерства [4], де особливо наголошувалося на європейському контексті двосторонніх відносин.

Україну також цікавила повноцінна робота в структурах Центральноєвропейської ініціативи, асоційованим членом якої вона була з 1994 р. Польща, яка на той час головувала в ЦЄІ, підтримала це прагнення України під час зустрічі міністрів закордонних справ країн — членів ЦЄІ у Кракові (квітень 1995 р.) і двосторонніх українсько-польських консультацій у Варшаві (липень 1995 р.).

Таким чином, уже з 1994 — 1995 рр. Польща певним чином стала виконувати «цивілізаційну місію» щодо України — представляла інтереси нашої держави на міжнародній арені. Водночас можна говорити про певну пасивність в українсько-польських відносинах у період 1993—1995 рр. Так, керівництво Республіки Польща не дало згоди на допомогу Україні щодо входження до Вишеградської групи та в реалізації проекту створення зони безпеки й стабілізації в Центрально-Східній Європі, пропороване Президентом України Л. Кравчуком 1993 р. Реалізуючи свої зовнішньополітичні пріоритети, орієнтовані на розвиток відносин із Брюсселем, Польща приєдналась до позиції Заходу про ядерне роззброєння України [15].

Виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства

III період — 1995—1999 рр. — розвиток договірно-правової бази; виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства.

Українсько-польські відносини вийшли на рівень стратегічного партнерства після підписання Президентами — Л. Кучмою та А. Квасньовським — Спільної заяви «До порозуміння і єднання» (травень 1997 р.).

Стратегічне партнерство означає, насамперед, співзвуччя позицій з основних питань міжнародної безпеки та інтеграції з європейськими та євроатлантичними структурами. Як результат, активізувалися контакти на всіх рівнях — загальнодержавному, міжгалузевому, підприємницькому, науковому, культурному. Пожвавив свою роботу також Консультативний комітет. На нього було покладено функції координатора всіх видів українсько-польського співробітництва.

Водночас, наприкінці ХХ ст. відносини між Україною та Польщею стали дещо прохолоднішими. Серед причин, що призвели до такої ситуації, можна назвати активізацію українсько-російських взаємин. Зокрема, 26 травня 1997 р. було підписано «Великий

договір» між Києвом і Москвою, через що сформувалася думка про Україну як таку, що наближена до Росії. Польща, зі свого боку, також намагалася розвивати активні відносини з Російською Федерацією, оскільки є залежною від російських енергоносіїв [5, с. 80].

«Східний вимір»

IV період — 1999—2004 рр. — зі вступом Польщі до НАТО та набуттям членства в ЄС остаточно закріплюється роль Варшави як одного з найважливіших партнерів України на міжнародній арені, «провідника» євроатлантичних і європейських інтеграційних прагнень нашої держави.

На цьому етапі неocenними є досвід і підтримка Республіки Польщі на шляху України до європейської та євроатлантичної інтеграції. Польща фактично взяла на себе відповідальність за українське просування до членства в НАТО і ЄС. Саме вона підтримувала Україну в найскладніший період її політичної ізоляції на світовій арені. Тодішній президент Польської держави А. Квасьневський проводив чітку лінію підтримки України перед Заходом і доволі часто порушував українську тему під час зустрічей із президентом США у 2002—2004 рр. Отже, на найвищому політичному рівні Польща діяла не тільки у власних інтересах, а й у інтересах польсько-українських [5, с. 81—82].

Наочним прикладом цього може слугувати висунута в січні 2003 р. ініціатива Польщі щодо розробки «східного виміру» політики Європейського Союзу, який містив би і концепцію особливих відносин з Україною.

Пропозиції Польщі охоплювали необхідність чіткого визначення перспективи членства в ЄС для України, а також негайного надання Україні статусу країни з ринковою економікою. Крім того, Польща запропонувала створити в рамках ЄС Європейський фонд демократії для підтримки неурядових організацій в Україні, Білорусі, Молдові та Росії; Європейську програму стажувань для підтримки обміну випускниками ВНЗ і молодими фахівцями; підтримувати програми і кафедри європейської інтеграції в університетах України та створити Європейський інвестиційний фонд для Східної Європи з метою підтримки малого та середнього бізнесу.

Польща й Україна сподівалися, що новий «східний вектор» стане невід'ємною складовою Європейського Союзу. Проте пропозиції Польщі так і не дістали належної підтримки та розвитку всередині загальноєвропейських інституцій [6, с. 116].

Намагання Польщі підтримати Україну негативно сприймали деякі країни Євросоюзу, що могло, як застерігали провідні європейські політики, уповільнити польське просування до ЄС. У геостратегічному вимірі до цих проблем додавалося ще й насторожене

ставлення Франції та Німеччини до Польщі як до «проамериканського троянського коня».

Треба також мати на увазі, що Польща не була задоволена реаліями тодішньої політики українських владних структур, які віддавали перевагу російському векторові та залученню російського капіталу. За такої ситуації спостерігалася переорієнтація Польщі на поглиблене розв'язання внутрішньодержавних проблем і певне дистанціювання від зовнішніх проблемних партнерів, яким в очах Заходу була Україна.

Важливе значення для зближення обох народів мало вшанування пам'яті тих, хто загинув під час волинських подій 1943—1944 рр. Президенти України й Польщі 11 липня 2003 р. виступили на цвинтарі села Павлівка Волинської області (колишній Поричьк) зі спільною заявою «Про примирення в 60-ту річницю трагічних подій на Волині». «Схиляючи голови перед жертвами злодіянь і всіх трагічних подій, які мали місце у спільній історії, ми переконані, що взаємне прощення буде першим кроком до повного примирення молодих поколінь українців і поляків, які повністю звільняться від упереджень трагічного минулого», — зазначено в заяві.

2004 рік було проголошено роком Польщі в Україні (він проходив під гаслом: «Польща і Україна разом в Європі»).

Посилення позицій Польщі в ЄС та їх значення для України

V період — початок 2004 — початок 2010 рр. 3 травня 2004 р. виявилася залежність українсько-польських відносин від реалій вступу нашого західного сусіда до ЄС (1 травня 2004 р.) і входження до Шенгенської зони (21 грудня 2007 р.).

Вступ Польщі до Європейського Союзу створив для України нову реальність: серед його членів уперше з'явилася країна, яка лобювала український курс на членство в ЄС, а також і НАТО. Водночас, в умовах післяпомаранчевого розвитку постала потреба істотної модернізації структури та наповнення політичного діалогу між Україною та Польщею. Наприклад, принципової ваги набула співпраця, спрямована на досягнення відповідності України першому з Копенгагенських критеріїв членства в ЄС («політичному» критерію): забезпечення стабільності демократичних інститутів, захист прав людини та верховенство права. 2005 рік був проголошений роком України в Республіці Польща і урочисто відкритий у Варшаві в квітні 2005 р. за участі президента України В. Ющенка. Україна й Польща підписали угоди про академічне визнання документів про освіту та наукові ступені і про співпрацю у сфері інформатизації.

Розширилися торговельно-економічні та науково-технічні зв'язки між Україною та Польщею.

Республіка Польща стала найважливішим економічним партнером України у Центральній Європі. Україна — друга за величиною країна, куди спрямовувався польський експорт [7]. Спільна українсько-польська програма співпраці у галузі науки і технологій станом на 2008 р. налічувала понад 150 спільних науково-дослідних проєктів. Розвивалося транскордонне співробітництво у рамках створених у середині 1990-х рр. євро регіонів «Карпати» і «Буг».

Водночас практично на всіх сферах двосторонніх відносин позначилися проблеми, пов'язані зі входженням Польщі з кінця 2007 р. до Шенгенської зони. Це зумовило нові процедури й правила перетину українсько-польського кордону й, відповідно, створювало додаткові труднощі для розвитку й оптимізації співпраці між двома державами.

Важливим акцентом розвитку двосторонніх відносин стало ініціювання Польщею активізації східного вектора в політиці ЄС. Ідея посилення східного вектора Європейської політики сусідства (ЄПС) стала на 2008 р. одним із пріоритетів зовнішньої політики Польщі, яка позиціонувала себе лідером у цьому напрямку. Міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський, представляючи 7 травня 2008 р. в сеймі напрями зовнішньої політики держави на 2008 р., задекларував цю ідею: «Польща має і далі спеціалізуватися на виробленні спільної зовнішньої політики щодо Сходу».

Водночас Польща прагнула і прагне зміцнити свою позицію в ЄС, насамперед за рахунок посилення ролі в Східній Європі. Директор Центру східноєвропейських досліджень Варшавського Університету Ян Каліцький в інтерв'ю Польському радіо підтвердив цю ідею: «Хочу наголосити, що сила польської позиції в Європейському Союзі залежить від того, яку підтримку і силу ми маємо на Сході» [8, с. 13].

Міністр закордонних справ Польщі підкреслив, що його країна має намір реалізувати ЄПС на східному напрямку зі своїми партнерами — Чеською Республікою, Словаччиною, Угорщиною, Естонією, Литвою, Латвією, Румунією та Болгарією, а також зі Швецією. Польща на засіданні Європейської Ради у березні 2008 р. підтримала пропозицію створити Союз для Середземномор'я і, таким чином, розраховувала на підтримку з боку ЄС для виокремлення східного напрямку ЄПС.

Ці наміри Польщі тоді ж були реалізовані і знайшли своє відображення в спільній польсько-шведській пропозиції «Східне партнерство» від 23 травня 2008 р. Вона була представлена і схвалена на засіданні Ради ЄС із Загальної політики ЄС та Ради з питань Міжнародних відносин 26 травня 2008 р. в Брюсселі та стала флагманською ініціативою всього ЄС. 26 травня 2008 р. під час зустрічі міністрів закордонних справ Європейського Союзу в Брюсселі, Польща і Швеція представили загальну пропозицію

в сфері поглиблення східного напрямку політики ЄС, котра дістала назву «Східне партнерство ЄС» (далі — *СП*).

Ініціатива СП адресована шести країнам: безпосередні адресати — Україна, Молдова, Грузія, Азербайджан і Вірменія, крім того передбачено технічну й експертну співпрацю з Білоруссю. СП — це набір конкретного інструментарію, який не гарантує перспективи членства в ЄС. Водночас, цей інструментарій дає можливість відкривати канали ЄС для втілення інтеграційних проєктів на теренах визначених країн. На думку багатьох політичних діячів і дослідників, СП може бути корисним механізмом, який сприятиме прискоренню політичної й економічної модернізації східних партнерів [8].

Отже, від часу входження Польщі до ЄС відбувалося наповнення відносин новим змістом, посилення її ролі як адвоката й лобіста євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України. Це знайшло свій вияв, з одного боку, в підтримці ідей України, а з другого — у виробленні та реалізації конкретної програми співпраці ЄС з країнами Східної Європи. Насамперед йдеться про програму сусідства й особливо про проєкт «Східне партнерство». Саме польсько-шведська ініціатива спрямована на реальне прискорення процесу долучення України (поряд із іншими східноєвропейськими державами) до інтеграції з ЄС.

Подальша активізація двостороннього діалогу на вищому рівні

Політичні аспекти

VI період — від 2010 р. — протягом першої половини 2010 р. відбулися зміни керівництва в державах, що знайшло вияв у характері відносин України й Польщі.

У перші місяці 2010 р. тривали зміни найвищого державного й політичного керівництва в Україні. У результаті чергових виборів президентом України став В. Янукович. Водночас призначення М. Азарова прем'єр-міністром означало зосередження у руках Партії регіонів всієї найвищої державної й виконавчої влади в Україні.

Трагедія під Смоленськом і загибель президента Л. Качинського призвели до дострокових виборів глави польської держави. Перемога Б. Коморовського супроводжувалася концентрацією влади по лінії президент-прем'єр у руках партії Громадянська Платформа.

Попередні заяви і перші рішення нового керівництва України й Польщі дозволяють говорити про настання з середини 2010 р. нового етапу в українсько-польських відносинах.

Народний депутат України, президент Українського союзу промисловців і підприємців, Співголова координаційного комітету Польсько-української

господарчої палати, співголова Українсько-польського форуму партнерства Анатолій Кінах і депутат Європейського Парламенту від Громадянської Платформи, Член Європейської Народної партії (ЕПР), заступник голови комітету міжнародної торгівлі та голови комітету закордонних справ, член комісії з питань безпеки та оборони Європейського Парламенту Павел Залевські в публікації в газеті «День» від 7 вересня 2010 р. «Скористаймося сприятливим моментом» окреслили нові підходи до польсько-українського співробітництва в умовах зміни політичного керівництва в Україні та Польщі, схарактеризувавши цей етап розвитку як «нову еру польсько-українських відносин» [1].

Зауважимо, що ще в 1990-х рр. йшлося про початок « нової ери » в українсько-польських відносинах, відлік якої вели з прикінцевого етапу горбачовської «перебудови» (коли представники Народного Руху України налагоджували контакти з діячими «Солидарності») [9].

Торгівельно-економічні аспекти взаємовідносин

Ключовими напрямками нинішнього етапу для двох країн визначено реформування, розширення економічних контактів між Україною та Польщею, інвестиційна співпраця наших країн, підтримка й допомога Польщі у питаннях інтеграції України в європейську спільноту та скасування для українців візового режиму з країнами ЄС, посилення захисту їх прав та інтересів.

Автори зазначають, що вихідним пунктом співпраці має стати визначення взаємних зацікавлень — політичних, економічних, культурних. Україні потрібна підтримка у наближенні до Євросоюзу та інвестиції. Натомість, в інтересах Польщі — дотримання й захист прав польського бізнесу в Україні. Двостороння співпраця розвивається на рівні транскордонного співробітництва, регіональних проєктів тощо.

При формуванні перспектив економічної співпраці варто враховувати безперечні здобутки Польщі хоча б тому, що Польща в 2009 р., коли в усій Європі спостерігалася падіння економіки, продемонструвала зростання своєї економіки на рівні 2,4 % (це був найкращий показник по ЄС). З огляду на це, потребує вивчення досвід державного управління і адміністрування.

Польща та Україна є найбільшими торговельними партнерами серед країн Центральної та Східної Європи. Польща залишається для України одним із найбільших європейських економічних партнерів (поряд із РФ, Німеччиною, Нідерландами, Італією, Туреччиною) [10].

За офіційними даними Держкомстату України за січень—липень 2010 р., український експорт товарів до Польщі склав 883 585, 3 тис. доларів,

що на 57,5 % більше відповідних показників за січень—липень 2009 р.

Україна й Польща мають розвинену мережу контрактів на міжрегіональному рівні, закріплених партнерськими угодами про співпрацю між суб'єктами місцевого самоврядування обох країн [11].

Водночас слід відзначити, що найбільші закордонні інвестиції Польща має саме в Україні — 730 млн доларів. Українські інвестиції в Польщі також є найбільшими за кордоном і становлять 1,2 млрд доларів. В Україні зареєстровано понад 1 тис. польських фірм із польським або змішаним капіталом [11].

Серед важливих завдань — розбудова транскордонної інфраструктури. Зокрема, варто врахувати, що на українсько-польському кордоні (завдовжки 542 км) діє 12 пунктів пропуску (з них — 6 автомобільних). Водночас на польсько-німецькому кордоні, довжина якого становить 500 км, діє 38 пунктів пропуску, 19 з яких — автомобільні.

Особливу увагу слід приділити створенню газового консорціуму та спільній участі в енергетичних проєктах. Нарешті, необхідно позбутися поверховості й асиметричності у багатьох сферах як торговельно-економічних і науково-технічних відносин, так і політичного співробітництва на всіх рівнях між Україною та Республікою Польща.

З огляду на вагомість курсу на євроінтеграцію України, безперечно знаковим у розвитку двосторонньої співпраці видається період польського головування в Європейському Союзі у 2011 р.

В ситуації, коли Європейський Союз зайнятий розв'язанням проблем, спричинених кризою, передусім від Польщі залежить, чи підтримає та відчутно підсилить Брюссель українську позицію. Для посилення позиції Польщі в Євросоюзі може бути важливою реалізація програми «Східне партнерство» та плідні відносини з сусідами, передусім економічні, які прискорюватимуть подальший розвиток.

Засвоєння Україною європейських стандартів, її добробут, демократія та державний лад зміцнять європейську безпеку, а це — ключовий інтерес Польщі.

Водночас, експерти констатують настання своєрідної «паузи» в розвитку відносин між Україною та Польщею після приходу до влади Б. Коморовського.

При аналізі перспектив двосторонньої співпраці варто враховувати й пріоритети зовнішньої політики держав. Зі зміною політичного лідерства (липень 2010 р.) Польща визначила головними своїми пріоритетами посилення впливу в Євросоюзі й НАТО, партнерські відносини із сусідніми країнами, поглиблення відносин із РФ. Усвідомлення власної масштабності (на сьогоднішній день Польща є найбільшою східноєвропейською державою в складі ЄС), дає Польщі підстави

зміцнювати свої позиції в Європейському Союзі, НАТО та у світі й намагатися грати амбітну зовнішньополітичну роль. Політичний аналітик, фахівець із міжнародних питань Олександр Палій зазначає, що виконання цієї амбітної ролі останнім часом Польщі вдавалося: «Вони мали голос в Європейському Союзі, до якого прислухалися такі держави, як Німеччина, Велика Британія, Італія і т. д. Тобто в ЄС поляки завдяки своїй енергії чи ідеологізованій зовнішній політиці, чи економічним успіхам, чи завдяки всім цим речам одночасно, взяли дуже хороші умови. Зараз ніхто вже не каже, що це якась там країна на Сході Європи, бідний родич і т. д. Тобто головою Європарламенту є поляк, два комісари Європейської комісії є поляками і т. д.» [12].

Особливості відносин «Україна — Польща — Росія — ЄС»

Фахівець із міжнародних відносин, доцент Варшавського університету Рафал Воніцький, підкреслюючи вагомість налагодження добрих відносин з Москвою, зауважив, що польський уряд має усвідомлювати небезпеку використання з боку Росії налагодження двосторонніх відносин як засобу ослаблення польської східної політики й ліквідації польських ідей щодо розширення ЄС і НАТО в східному напрямку [13].

Наразі експерт українського Інституту євроатлантичного співробітництва Володимир Горбач не вбачає у цьому великих ризиків для України. На його думку, при домінуванні західного вектора зовнішньої політики Польщі, східний особливих змін не зазнає, але «українсько-польські відносини чекає випробування прагматизмом» [14].

Про прагматизм в українсько-польських відносинах за нових президентів у двох сусідніх державах говорить і київський політолог Олексій Гарань [14].

У середовищі українських політиків і вчених, і навіть пересічних українців, за останні роки вкоренилося сприйняття Польщі як «адвоката України в Європі» та надійного стратегічного партнера. Водночас подальший характер польсько-українських відносин визначатиметься як позицією обох країн, так і еволюцією геополітичних реалій, насамперед у Європі.

Звичайно, бажано було б, щоб «нова ера» співробітництва позначилася суттєвою активізацією політичної, економічної, культурно-гуманітарної співпраці. Тим паче, що для цього закладена вагома база українсько-польської співпраці протягом попередніх двох десятиліть.

Зміни в міжнародному співтоваристві, що окреслилися на початку другої декади ХХІ ст., безумовно, впливають і на характер українсько-польських

відносин. На думку директора Польського інституту міжнародних відносин Марчина Заборовського, «вступаючи в другу декаду ХХІ ст., Польща вже не буде комфортно функціонувати в прогнозованому світі, де правила гри встановлював Захід» [17].

Автор підкреслює, що після закінчення холодної війни метою зовнішньої політики Третьої Польської республіки було встановлення якомога тісніших відносин зі Сполученими Штатами, інтеграція із Західною Європою і протегування демократії та суверенітету держав колишнього СРСР.

Цей останній елемент спирався на концепцію «прометеїзму» Єжи Гедройца і сприйняття Росії як регіонального суперника та навіть потенційного агресора. Це була раціональна політика, яка відповідала реаліям тієї доби, проте для деяких кіл вона мала також ідеологічне значення.

До перегляду принципів, які формували напрямок зовнішньої політики в період після закінчення холодної війни, спонукає мінлива глобальна реальність. Зміна польських зовнішньополітичних орієнтирів зумовлена передусім прагненням Республіки Польща залишитися геостратегічним гравцем.

Активізація відносин між Польщею і РФ автоматично ліквідує загрозу для польської національної безпеки з боку Росії. «Виходить з того, що наше міжнародне становище залишається незмінним, і що ми можемо продовжувати лінію зовнішньої політики останніх двох десятиліть, було б безвідповідально», — підкреслив аналітик. Це не означає, що Польща повинна будь-якою ціною просувати власне зближення з Москвою та зближення з нею Заходу, яке може й не відбутися хоча б унаслідок внутрішньоросійських умов і російської політики в усьому пострадянському регіоні.

Проте немає сумнівів, що Росія останнім часом прагне порозуміння із Заходом. Доказом цього є не лише потепління у відносинах із Польщею, а й розв'язання прикордонної суперечки з Норвегією або співпраця з США щодо Ірану та Афганістану.

М. Заборовський зауважив: «Відкидаючи пропозицію Москви, Польща помістила б себе на узбіччя основного тренду, засудивши до самоізоляції й позбавляючи себе реального впливу на відносини Схід — Захід. Це ще один привід припинити керуватися історичними упередженнями. Ми просто не можемо собі дозволити зберігати табу в зовнішній політиці».

Далі М. Заборовський підкреслив: «Не йдеться про те, щоб замінити політику програмної неприязні політикою програмної співпраці на будь-яких умовах. Метою залишається захист наших інтересів, але ми можемо робити це ефективніше, підходячи до польсько-російських відносин без упереджень».

Наприклад, згода Польщі на членство Росії в Організації економічного співробітництва і

розвитку (OECD) або в СОТ — це не лише жест доброї волі. Завдяки закріпленню Росії в цих організаціях зросте її прогнозованість як торговельного партнера, що має велике значення для наших економічних інтересів. Розвитку співпраці з Росією сприяє активізація польської дипломатичної присутності на сході нарівні з іншими регіональними партнерами.

Окрім Білорусі та України в цьому контексті варто підкреслити активність Варшави в Молдові, де Польща стала однією з головних сил, що підтримують інтеграцію Кишинєва з ЄС.

Водночас в Польщі неоднозначне ставлення до визначення орієнтирів зовнішньої політики. Частина представників владної еліти вимагають дотримуватися «традиційного» бачення зовнішньої політики — принципів колишнього періоду й виняткової ролі Польщі тощо. Тому лунає відкрита критика розрядки, яка настала в польсько-російських відносинах. Вибірні фальсифікації О. Лукашенка й жорстке придушення протестів у Мінську деякі сприйняли як поразку польської дипломатії.

На жаль, останнім часом посилюється тенденція до недовіри та незацікавленості Польщі в підтримці України. Випробовування міцності українсько-польських відносин відбувається в умовах поглиблення конкуренції між країнами ЦСЄ в процесі зближення із Заходом. Це знаходить вияв у таких сферах, як залучення західних інвестицій в національну економіку, виконання вимог ЄС щодо майбутнього членства, боротьба за ринки збуту.

Водночас спроби України стати посередником між Росією й Заходом можуть внести певний елемент суперництва в її відносини з Польщею. Хоча недовірою упровадження системи посередництва може бути те, що Росія, зважаючи на свій престиж і вагомість у міжнародних відносинах, навряд чи погодиться на посередництво двох дещо менш авторитетних держав. До того ж, на жаль, спостерігається падіння престижу України, а відповідно й менша в ній зацікавленість. Потрібно розвивати широку двосторонню співпрацю на суспільному рівні — на рівні регіонів, університетів, шкіл, тобто охопити гуманітарний спектр.

Джерела та література

1. Кінах А. Скористаймося сприятливим моментом. Нові підходи до польсько-українського співробітництва / А. Кінах, П. Залевські // День. — 2010. — 7 вересня (№ 159).
2. Детальніше див.: Аркуша О. Проблема консолідації національно-політичних сил українського галицького суспільства у 90-х рр. XIX ст. / О. Аркуша // Молода нація: альманах. — 1996. — № 3. — С. 198—212; Верига В. Нариси з історії України (кінець XVII ст. — початок XX ст.). — Л., 1996. — 340 с.; Грицак Я. Нариси історії України:

Формування модерної української нації XIX—XX ст. — К., 1996. — 356 с.; Плекан Ю. В. Українсько-польсько-австрійські відносини наприкінці XIX — на початку XX ст. // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. XV. — Івано-Франківськ, 2009. — С. 48—54; Чорновіл І. Польсько-українська угода 1890—1894 рр. — Л., 2000. — 247 с. та ін.

3. Україна в сучасному геополітичному вимірі: теоретичні і прикладні аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. — 488 с.

4. Голос України. — 1994. — 23 березня.

5. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручн. — К.: Либідь, 2006. — 712 с.

6. Жовкля І. І. Стратегічне партнерство в Україні. Теорія і практика / За заг. ред. АН України, докт. техн. наук В. П. Горбуліна. — К.: НВЦ, Євроатлантикінформ, 2006. — 156 с.

7. Державний комітет статистики України. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (8.05.2008).

8. Східне партнерство ЄС: Додаткові можливості для євроінтеграції України / І. Ф. Газизуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць та ін.; за ред. В. Мартинюка; Укр. незалеж. центр політ. досліджень. — К.: [Агентство «Україна»], 2009. — 84 с.

9. Куйбіда В. Україна—Польща на шахівниці світу: Геополітичні орієнтири сьогодення // І. — 1998. — Ч. № 14. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n14texts/kujbida.htm>

10. Держкомстат України. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Підсумки року: особистий погляд. Посол України у Польщі Олександр Мошук: «У 2009 р. українсько-польська співпраця продовжуватиметься по висхідній». — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=768020>

12. Перспективи українсько-польських відносин: Прес-конференція в «Главреді» // Главред. — 2010. — 5 серпня. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.glavred.info/print/articles/17042.prm>

13. Wonicki R. Poland and Russia: a fresh start or business as usual? / R. Wonicki — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.opendemocracy.net/od-russia/rafal%5%82wonicki>

14. Костюк Б. Українсько-польські відносини за президента Коморовського: погляд із Києва — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2120751.html>

15. Геополітика: Україна в міжнародних відносинах: Україна—Польща. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.readbooks.com/book/183/6482.html>

16. Добош Г. Українсько-польські відносини: потреба перезавантаження чи продовження? — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/>

17. Заборовський М. Польська дипломатія без комплексів // День. — 2011. — № 1 (11 січня); або:// Rzeczpospolita. — 2011. — 7.01.

Ці книжки можна замовити поштою безпосередньо у «Шкільному світі»

- Визначні особистості в історії України. Частина 1.
- Всесвітня історія. 10 клас. 1 семестр.
- Всесвітня історія. 10 клас. 2 семестр.
- Всеукраїнська учнівська олімпіада з історії. Матеріали, завдання, відповіді.
- Глобалізація сучасного світу.
- Ділова людина: шляхи становлення. Заняття зі старшокласниками.
- Етика. 6 клас.
- Ефективний урок: технології, структура, аналіз.
- Інноваційні підходи до організації навчального процесу.
- Інструкції з охорони праці та техніки безпеки для навчальних кабінетів.
- Історія Давньої Греції та Риму.
- Історія Стародавнього світу. 6 клас.
- Історія України 10 клас. 1 семестр.
- Історія України. 8 клас. 2 семестр.
- Історія України. 8 клас. I семестр.
- Історія. Всеукраїнський конкурс «Учитель року — 2008».
- Конспекти уроків з історії. 5 клас.
- Писемні джерела на уроках історії. 5—11 класи. Навчально-методичний посібник.
- Правознавство. 10 клас. I семестр. Плани-конспекти уроків за новою програмою. Рівень стандарту . Академічний рівень.
- Правознавство. 10 клас. II семестр. Плани-конспекти уроків за новою програмою. Рівень стандарту . Академічний рівень.
- Предметні декади в школі. Організація та проведення.
- Професійні захворювання вчителів та їхня профілактика.
- Професія педагога: розвиток та самозбереження.
- Сучасний урок історії.
- Технологія навчання на основі особистісно орієнтованого підходу.

Ви можете замовити будь-яку кількість книжок із цього переліку. Для цього зателефонуйте у видавництво за тел.: **044 284 24 50** або надішліть sms-повідомлення такого змісту: «Хочу замовити книжки» на номер **067 408 84 73**, і ми вам передзвонимо. Після чого ви отримаєте книжки післяплатою у своєму поштовому відділенні.

Зверніть увагу! Мінімальне замовлення — 2 книжки! Анотації та зміст книжок читайте у розділі «Книжки» на сайті www.osvita.ua.

Всесвітня історія
СПЕЦВИПУСК ГАЗЕТИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ», 3-й НОМЕР МІСЯЦЯ
Виходить 1 раз на місяць

Ціна на 1 міс. — 9,47 грн,
на 6 міс. — 56,82 грн

Передплатний індекс — **91814**

Передплатити можна у будь-якому відділенні зв'язку за «Каталогом видань України» на 2012 рік, с. 39

Слідкуй, коли твоє улюблене видання вийшло з друку

Вибери видання

- Управління освітою
- ≡ Директор школи
- ≡ Завуч
- ≡ Класний керівник

Видання

Вихід номерів

Редакція

Наші заходи

Дивись на сайті www.osvita.ua

Передплатний індекс «Історії України» — 40141